

# NRP GULDEN FENIKS 2020

WINNAAR RENOVATIE

**MUSEUM DE LAKENHAL**  
LEIDEN

WINNAAR TRANSFORMATIE

**PARK HOOG OOSTDUIN**  
DEN HAAG

WINNAAR GEBIEDSTRANSFORMATIE

**DE NIEUWE STAD**  
AMERSFOORT

2020



# INHOUD

<b>VOORWOORD</b>	<b>4</b>
<b>JURYRAPPORT</b>	<b>6</b>
<b>JURY</b>	<b>14</b>
<b>WINNAARS</b>	<b>16</b>
RENOVATIE	18
TRANSFORMATIE	24
GEBIEDSTRANSFORMATIE	30
<b>NOMINATIES</b>	<b>36</b>
RENOVATIE	38
TRANSFORMATIE	46
<b>COLOFON</b>	<b>54</b>

# SAMEN- WERKING IS DE CRUX

Elk jaar is de uitreiking van NRP Gulden Feniks een belangrijk ijkpunt voor NRP. Wat zijn dit jaar de inspirerende projecten waar we als vakwereld van kunnen leren? Dit jaar was het extra spannend vanwege de beperkingen die gelden door de coronamaatregelen, maar het bestuur van NRP is zeer verheugd dat we desondanks een volwaardige editie van de NRP Gulden Feniks kunnen presenteren. Met dank aan alle inzenders en uiteraard aan de vakkundige jury.

Ook dit jaar laten de inzendingen een grote diversiteit zien als het gaat om renovatie en transformatie van gebouwen en gebieden in Nederland. De 70 inzendingen geven bovendien blijk van een hoog niveau. Uiteraard is NRP blij met zoveel kwalitatief goede inzendingen. Dat betekent immers dat in Nederland op zorgvuldige wijze wordt gerenoveerd en getransformeerd. Uiteraard zijn er ook de nodige aandachtspunten. Waar blijven bijvoorbeeld de echt grote innovaties in energie en circulariteit? In dit juryrapport leest u meer over de bevindingen van de jury.

Een belangrijk aandachtspunt waar NRP en onze ruim 100 partners tegenaan lopen is dat het nog lang niet vanzelfsprekend is om de bestaande gebouwde omgeving als uitgangspunt te nemen bij de grote opgaven waar wij met zijn allen voor staan. Het is belangrijker dan ooit om ons te verdiepen en bekwamen in het werken aan de bestaande bouw, omdat hier de sleutel ligt voor maatschappelijke opgaven als energietransitie, circulaire economie en het woningtekort. Bovendien zal de huidige coronacrisis naar verwachting ook in ons gebruik van gebouwen en stedelijke ruimte haar sporen trekken. Wellicht komt er een nieuwe golf van transformaties op ons af van retail en kantoren. Onze binnensteden zullen daarmee van kleur verschieten.

Vooralsnog zijn deze nieuwe opgaven nog niet uitgekristalliseerd. De toekomst zal het leren. Duidelijk is wél dat het renoveren en hergebruiken van dat wat er al staat, voor de opgaven van morgen, een ultieme daad van duurzaamheid betekent. Gebouwen laten staan en aanpassen aan de eisen van de tijd betekent een nieuw leven voor gebouwen en gebieden. Een complexe opgave, van vaak lange adem. En daarmee wordt gelijk óók duidelijk dat dit boven alles een gezamenlijke inspanning moet zijn. Overheden stellen randvoorwaarden en stimuleren door regelgeving, financiële instrumenten en goed opdrachtgeverschap. Marktpartijen en corporaties zorgen voor innovaties en uitvoering, waarbij ook bewoners en gebruikers zijn betrokken. Samenwerking is de crux, zoals telkens weer blijkt uit de succesvolle verhalen van de inzenders en winnaars van de NRP Gulden Feniks.

Ook dit jaar valt er weer veel te leren van deze Oscars voor de bestaande gebouwde omgeving. Dit juryrapport reikt u hopelijk de nodige nieuwe inzichten aan.

Wij wensen u veel lees- en leerplezier.

**Bart Krol** voorzitter NRP  
**Anne Luijten** directeur NRP

# NRP GULDEN FENIKS 2020

**'VLAM IN MIJ, LAAI WEER OP' IS DE OPENINGSZIN VAN HET GEDICHT 'PHOENIX' VAN DICHTER H. MARSMAN. HIJ ZINSPEELT HIER OP HET VERMOGEN VAN DE FENIKS OM OP WONDERBAARLIJKE WIJZE UIT DE AS VAN ZIJN EIGEN TeloORGANG TE HERRIJZEN. IN ZIJN PLAATS VERRIJST EEN NIEUWE JONGE FENIKS, DIE DAARBIJ HÉT SYMBOOL IS VAN TRANSFORMATIE EN VERNIEUWING VAN HET OUDE. DE NRP GULDEN FENIKS VERWIJST NAAR DEZE MYTHE EN IS DAARMEE DÉ PRIJS VOOR DE MEEST EXCELLENTE VOORBEELDEN VAN RENOVATIE- EN TRANSFORMATIEPROJECTEN. NRP GULDEN FENIKS BRENGT DEZE VOORBEELDEN VOOR HET VOETLICHT OM INTERESSANTE SUCCESFACTOREN EN LEERPUNTEN OVER TE DRAGEN. DE PRIJS HEEFT DAN OOK ALS MOTTO 'EEN PRIJS OM VAN TE LEREN'.**

## BIJZONDERE EDITIE

De NRP Gulden Feniks 2020 was een bijzondere editie: de laatste voordat COVID-19 Nederland bereikte. De inzendingen waren voor de uitbraak van het virus ingezonden. Hierdoor moesten de voorselectie, de projectbezoeken en de eindbeoordeling van de inzendingen worden opgeschort tot het najaar. De jury, vanaf dit jaar versterkt met Dirk Baalman, is verheugd dat de NRP Gulden Feniks 2020 alsnog een volwaardige ronde van de prijs is geworden. Zij is de inzenders erkentelijk voor hun geduld en voor hun flexibele medewerking bij de projectbezoeken, die net voor de 'tweede golf' toch allemaal konden worden afgelegd zoals gebruikelijk. Wel heeft zij daarbij gebouwen bezocht waar nauwelijks mensen aanwezig waren. Dat heeft haar getroffen als bevreedend; veel van de bezochte gebouwen en gebieden hebben immers de ambitie om juist meer en nieuwe mensen aan te trekken. De jury heeft zich in algemene zin afgevraagd of iedereen onwillekeurig anders naar de gebouwde omgeving kijkt dan voor de corona pandemie.

De inzendingen zijn aan de hand van de categorieën renovatie, transformatie en gebiedstransformatie ingediend en beoordeeld. Deze categorieën waren in 2019 in

de plaats gekomen van de oorspronkelijke indeling in de drie schaalniveaus small (gebouw), medium (complex van gebouwen) en large (gebiedstransformatie) omdat renovatie, restauratie en transformatie in de praktijk door elkaar lopen in de projecten. Zij vermoedde dat het inzenden op basis van schaalniveaus meer ruimte aan de inzenders zou bieden. Echter de nieuwe categorieën brachten niet in alle opzichten wat de jury ervan verwachtte. Zo ontstond onduidelijkheid bij de inzenders over het inzenden van bijvoorbeeld zeer grote gebouwen in de categorie small.

Hoewel dit in 2019 in alle gevallen goed is opgelost, heeft de jury besloten om dit jaar terug te keren naar de 'oude' categorieën, waarvan de benamingen de inhoudelijke aspecten van de prijs benadrukken. Het reglement voorziet in de mogelijkheid voor inzenders om hun voorkeur aan te geven voor de categorie waarin zij de inzending beoordeeld willen zien; de jury kan daarvan afwijken. De indeling in categorieën blijft soms moeilijk voor alle betrokkenen en blijft ook de jury achtervolgen, maar maakt de discussie erg interessant.

Dat de NRP Gulden Feniks een integrale prijs is, komt tot uitdrukking in de criteria waarmee de ingezonden projecten worden beoordeeld. De jury heeft gezocht naar projecten die vele dimensies in zich verenigen. Die onderscheiden zich in zowel technische verduurzaming, intelligente omgang met monumenten, bestendig gebruik en slimme financiering, als in versterking van de leefbaarheid van een gebied. Daarbij is ook aandacht voor opdrachtgeverschap, organisatie, proces en communicatie. Het gaat bij deze prijs om innovatieve, vindingrijke oplossingen waaruit 'sublimatie' spreekt: versterking van - mogelijk verborgen - kwaliteiten van bestaande gebouwen en gebieden die een culturele, architectonische voorbeeldwaarde voor toekomstige opgaven kunnen hebben.

Al met al kijkt de jury terug op een bijzondere editie van de NRP Gulden Feniks 2020, waarbij zij tot een weloverwogen keuze uit de ingediende projecten is gekomen.

## DE OOGST

Voor de NRP Gulden Feniks 2020 werden 70 projecten ingediend en beoordeeld. Er werden 26 projecten ingediend in de categorie renovatie, 34 in de categorie transformatie en 10 in de categorie gebiedstransformatie.

27% van de projecten was oorspronkelijk een kantoor- of bestuursgebouw (in 2019: 25%). 23% had aanvankelijk een industriële of andere bedrijfsfunctie (17%), 9% betrof woongebouwen (36%), 7% was gebouwd voor onderwijs en onderzoek (16%). Het aandeel gebouwen met een oorspronkelijk religieuze functie (6%) was dit jaar gelijk aan vorig jaar. Er waren geen getransformeerde militaire gebouwen bij (in 2019 15%); wel vijf agrarische gebouwen (vorig jaar 0).

De helft (35) van de 70 ingediende projecten is te vinden op de waarderingskaarten beschermd stadsgezicht. Daarvan kregen er 34 een Orde 1 waardering: 17

Rijksmonumenten, 6 gedeeltelijke Rijksmonumenten, 7 gemeentelijke monumenten en 4 beschermd stadsgezicht. Eén project heeft een Orde 2 waardering (in de Amsterdamse waarderingssystematiek), en is daarmee waardevol voor het stadsgezicht.

Het 'open' format voor het doen van een inzending is ook dit jaar goed bevallen en leverde meer specifieke informatie over de projecten op. Eerder was gebleken dat het voor de inzenders niet altijd mogelijk is om, al naar gelang het opdrachtgeverschap, helder inzicht te bieden in financiële gegevens. Daarom is de eis hiertoe in 2020 vervangen door het verzoek, inzicht te bieden in het bouwbudget. Wanneer deze informatie niet kon worden verschaft, heeft de jury een inschatting gemaakt of het project economisch verantwoord is.

Bij veel inzendingen intrigeerde soms vooral de tekst, soms juist het beeld; van een evenwichtige vertaling van tekst naar beeld en vice versa was niet in alle inzendingen sprake. De jury heeft ook nu weer ervaren dat het projectbezoek - vanaf dit jaar in een prettig geconcentreerd gesprek met alleen de belangrijkste betrokkenen - onontbeerlijk is om te ontdekken waar vernieuwing is gevonden in de specifieke context van de locatie. Vaak zijn projecten in het kader van de doelstellingen van de NRP Gulden Feniks op heel andere punten waardevol dan de accenten die de inzenders vanuit het eigen perspectief in hun inzending hebben gelegd.

In algemene zin vindt de jury dat het merendeel van de projecten ruim boven het gemiddelde is. Zij constateert dat we in Nederland goed op weg zijn om opzorgvuldige wijze restauratie en renovatie te organiseren. Het niveau is in de loop der jaren sterk verbeterd, waardoor het lastiger is geworden om boven het maaiveld uit te steken.

Daar waar in de eerste jaren na de economische crisis veel sprake was van vernieuwing, lijkt nu minder te worden geïnvesteerd in experiment. De jury noemt veel projecten modieus, wat zij vooral wijt aan de economische context. Met name in de Randstad is de markt te goed en wordt steeds vaker gegaan voor maximering van de opbrengst. Daarbuiten is het veel lastiger om projecten gefinancierd te krijgen, maar als dat lukt is dat een grote prestatie. Letterlijke innovatie in de zin van 'iets nieuws' wordt beperkt aangetroffen; veelal gaat het toch om vakmanschap.

Dat projecten de shortlist niet hebben gehaald, wil zeker niet zeggen dat deze geen bijzondere aspecten bevatten. In meerdere gevallen heeft de jury grote waardering voor persoonlijke en soms jarenlange inzet van betrokkenen, zonder wie de projecten niet tot een goed einde konden worden gebracht. Tenslotte spreekt de jury over de invloed van de tijd. Daarmee doelt zij niet zozeer op een veranderend perspectief in de context van COVID-19, maar op gebouwen uit een periode waarvoor de waardering in de loop der jaren is afgenomen. Soms zijn er gebouwen gestopt die vanuit actuele visies op hergebruik nu juist interessant hadden kunnen zijn. Dat ontlokt aan een van de juryleden de vraag hoe lang de Feniks moet vliegen voordat hij valt en weer kan opstaan.

## MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

In de vorige editie van de NRP Gulden Feniks richtte de jury de aandacht onder meer op 'placemaking': nieuwe, eigentijdse programma's voor gemengde functies in de context van nieuwe visies op verstedelijking en veranderende opvattingen over publieke ruimte. Bij deze editie heeft de jury de discussie verdiept naar het bredere maatschappelijke belang van de projecten. Zij spreekt daarbij over een maatschappelijke kentering. Enkele jaren geleden ontstond aandacht voor en bewustzijn van het belang van duurzaamheid. Dit werd bij bouwprojecten gaandeweg vertaald in zogenoemde 'streepjeslijsten': scores waarmee de mate van duurzaamheid op een bijna juridische manier wordt aangetoond. Het behalen van de hoogst mogelijke scores garandeert echter niet dat er ook sprake is van een fijn gebouw. Zo roept het resultaat van een op zichzelf goede renovatie, waarbij alles klopt, niet vanzelfsprekend een bijzonder gevoel op.

Ontwerpers en vooruitstrevende beleggers - en onder druk van hen, ook projectontwikkelaars - namen het voortouw voor een nieuwe aanpak, waarbij de 'lifecycle' van een project belangrijker wordt dan financiële investeringen. Het gaat daarbij niet meer in de eerste plaats om de economische waarde, maar om de langjarige maatschappelijke impact van de ontwikkeling. De belangstelling voor 'value by design', waarbij ontwerp een middel is om te komen tot waardevolle resultaten voor alle betrokkenen en sociale verbondenheid, neemt sindsdien alleen maar toe. In deze context spreekt de jury over het belang van 'sense of belonging': het genereren van het gevoel voor mensen dat zij erbij horen. Dan gaat het om een nieuwe interpretatie van duurzaamheid: het bieden van een prettige en duurzame relatie van bewoners en gebruikers als kostbaar kapitaal van elke buurt. Hoewel ook in de wetenschap nog weinig bekend is over 'urban engineering', ziet de jury een belangrijke nieuwe invalshoek voor de NRP Gulden Feniks in maatschappelijke impact, in hetgeen transformatie teweegbrengt voor mensen in de omgeving.

In enkele inzendingen is vermeld dat het project heeft geresulteerd in een levendige omgeving. Echter een omschrijving van waaruit dit blijkt, blijft meestal achter; aandacht voor de vraag voor wie wordt gebouwd en of mensen tevreden zijn is beperkt. Daar tegenover staan inzendingen die zich onderscheiden door bewustzijn van het gevolg van hun ingrepen. Naar deze projecten gaat bijzondere belangstelling van de jury uit bij haar interpretatie van het criterium 'sublimatie'.

## RENOVATIE EN RESTAURATIE

De helft van de inzendingen betrof projecten met een beschermd status. Daarbij, zo constateert de jury, beoordeelt iedereen of de monumentale waarde behouden is gebleven: is het oude nog herkenbaar na vernieuwing? Dit uitgangspunt is in principe niet anders dan bij het restaureren van monumenten. In enkele projecten is de geschiedenis daarvan echter nauwelijks meer herkenbaar en is er geen sprake van een geslaagde renovatie, noch van een geslaagde restauratie. Als de toekomst van monumentale gebouwen ligt in slechts het hergebruiken van het casco - al dan niet

met een uitbreiding en hoe vernuftig dan ook - op een manier waardoor de collectieve culturele herinnering niet meer beleefbaar is, is het verschil met nieuwbouw nihil.

De jury heeft prachtige voorbeelden gezien van restauratie en transformatie van monumenten en van de invloed die monumentenzorgers daarop hebben gehad. Soms echter is er sprake van partijen die de monumentenwet als machtsmiddel gebruiken, vooral als opdrachtgever en/of ontwerper onvoldoende beslagen ten ijs komen. Waardestellingen of formele adviezen worden dan als voldongen feiten in het proces ingebracht. Heel anders zijn de verhoudingen bij partijen die een monument preciezer hebben gewaardeerd en een visie hebben ontwikkeld op wat ze ermee willen. De jury meent die verschillen duidelijk waar te nemen. Bij de een worden dan met visie en kennis de formele adviseurs in een bijrol gezet, bij de ander worden onder de noemer 'restauratie' veranderingen afgedwongen die niet alleen frustrerend zijn voor gebruikers, maar ook belemmerend voor innovatie.

### TRANSFORMATIE

De jury ziet het onder meer als haar taak om met de NRP Gulden Feniks bij te dragen aan het genereren van beweging in relevante opgaven. De discussie over transformatie richt zich dit jaar vooral op de woningbouwopgave. Hoewel de transformatiehistorie vruchten afwerpt, zijn er helaas weinig inzendingen ingediend die betrekking hebben op verbetering, verduurzaming en het eigentijds maken van duizenden (leegstaande) gebouwen, waaronder volkshuisvestingscomplexen. Bij de projecten die hierop wel betrekking hebben overweegt meestal een zakelijke en sobere aanpak. Daarbij ontstaat de indruk bij de jury dat deze precies binnen de financiële kaders van de corporaties en de woningwet passen. Bij deze projecten blijft innovatie uit. Er wordt geen werk met werk gemaakt en er worden enorme bedragen per woning (soms gelijk aan die van nieuwbouw) uitgegeven zonder zichtbaar effect; hooguit is slechts sprake van een 'onzichtbare' sprong in het energielabel. De impact van al deze investeringen op de bredere problematiek in de betreffende wijken is nihil. Recent heeft de minister van BZK bij de presentatie van de NOVI aangekondigd om 16 prioritaire wijken aan te wijzen, Stadsvernieuwing 3.0. De jury wil pleiten voor een ambitieuze, positieve en innovatiegerichte brede aanpak van de verbetering van het bestaande woningbezit.

Er zijn interessante projecten ingediend waaruit blijkt dat de frames van kantoorgebouwen telkens weer kunnen worden aangepast. Naast de vraag in hoeverre een frame kan worden uitgekleeft om een nieuwe identiteit en architectonische kwaliteit te bereiken, gaat het ook om de vraag hoe een kantoor tot een fatsoenlijke woning kan worden getransformeerd en wat die transformatie in bredere zin teweegbrengt. Het feit alleen dat deze gebouwen een nieuwe jas gekregen hebben die er fantasievol uit ziet is niet voldoende om de jury te overtuigen.

De jury heeft goede voorbeelden gezien die bijdragen aan het vernieuwen van wonen in de stad, bijvoorbeeld doordat bewoners verleid zijn om door te schuiven vanuit hun huis, dat inmiddels te groot is geworden. Niet verhuizen is vaak de eerste

keuze van deze senioren, en doorstroming van deze groep vanuit hun oude grote grondgebonden huis komt moeilijk op gang. Mensen willen vaak in de buurt blijven wonen, zien op tegen het gedoe rondom verhuizen, weten niet waar zij met hun vele spullen en grote meubels naar toe moeten, enzovoorts. Des te knapper dat het bij deze transformatieprojecten is gelukt om mensen toch te verleiden.

De voorbeelden betreffen vooral het hogere marktsegment en voorzien in de behoefte van ouderen in hoogwaardige woningen. De jury vindt het de moeite waard om te bezien hoe de ervaringen uit de goede voorbeelden ook corporaties en beleggers kunnen bereiken. Daarnaast zijn er voorbeelden van projecten waarbij corporaties zich echt welwillend hebben getoond om de ruimte te geven. Dat eist veel van betrokkenen, die daar soms jaren aan werken. Voor hun niet aflatende inspanningen spreekt de jury alle waardering uit. Zij is zich ervan bewust dat het voor corporaties om jarenlange processen gaat in samenspraak met bewoners en, naast bouwkosten, ook om veel bijkomende kosten voor onder meer wisselwoningen en verhuiskosten. Maar als er gesloopt zou worden, zullen er duurdere projecten voor terugkomen. De jury noemt transformatieprocessen in woonwijken cruciaal om variatie te behouden en waarde toe te voegen in de woonwijken.

### GBIEDSTRANSFORMATIE

In de categorie gebiedstransformatie zijn projecten ingediend die de jury had verwacht, maar zij mist er ook een aantal; er zijn immers veel interessante gebiedstransformaties in ontwikkeling. Een aantal daarvan loopt al jaren, het traject loopt ook nog jaren door en soms is er geen sprake van een aanwijsbaar moment van begin of einde.

De invulling van het begrip gebiedstransformatie is altijd lastig. Dat geldt ook voor de keuze van een moment om het project in te dienen. Soms wordt een gebiedstransformatie ingediend dat geen betrekking heeft op de gehele ontwikkeling, maar op een onderscheiden deel daarvan. De jury zoekt echter naar integrale gebiedstransformaties waarbij initiatiefnemers, opdrachtgevers, ontwerpers en andere belanghebbenden een consistente visie hebben, hecht en langdurig samenwerken, een strategie tot uitvoering brengen en ook ruimte laten om veranderingen in de tijd op te vangen.

De jury raadt het NRP aan om de mogelijkheden na te gaan om dergelijke projecten ook buiten het netwerk te vinden, wellicht via tot nu toe ongebruikelijke partijen zoals niet-institutionele partijen of betrokkenen bij participatieprocessen.

Vorig jaar kon de jury geen sublieme kandidaat vinden waarbij alle ingrediënten tezamen tot de NRP Gulden Feniks prijs voor gebiedstransformatie leidde. Maar dit jaar is zij verheugd over een bijzonder project, dat de verwachtingen in alle opzichten overtreft. Deze transformatie gaat niet over flexibiliteit of 'placemaking', maar is gericht op flexibel gebruik van permanente gebouwen. Dan is er meer mogelijk met minder. Vanuit de ervaringen met dit project is de belangrijke boodschap van de jury aan gemeenten, dat zij het gebied moeten durven loslaten.

## OPDRACHTGEVERSCHAP

Ook dit jaar heeft de jury bevestigd gezien dat, bij welke vorm van opdrachtgeverschap dan ook, telkens cruciaal is dat het gezamenlijk en op één lijn optrekken een voorwaarde is voor een liefdevolle aanpak. Dat raakt aan de kern van NRP: iedereen moet verantwoordelijkheid nemen om tot vakmanschap te komen. Het komt ook telkens neer op persoonlijke inzet en kracht van betrokkenen bij het proces en de organisatie daarvan; dat moet teamwork zijn. Dat ziet de jury terug in de meest onderscheidende projecten waarbij ook lef is getoond. Bijvoorbeeld, door het aan te durven om relatief onervaren jonge architecten te betrekken bij een complexe opgave en hen te koppelen aan ervaren vakspecialisten om tot vernieuwing te komen en onderweg te willen blijven leren.

Behalve motivatie en een open houding, is tijd een factor van belang. Waar bij nieuwbouwprojecten de doorlooptijd vooraf redelijk kan worden ingeschat, is dat bij transformatie veel minder het geval. Transformatie vraagt soms driemaal zoveel tijd. Die tijd is nodig om iets te begrijpen, te onderzoeken en andere oplossingen te vinden. Het is verheugend om te zien dat nieuwe opdrachtgevers het aspect tijd bewust en rolvast weten in te zetten om tot betere kwaliteit te komen. Dat is niet altijd gemakkelijk bij publiek opdrachtgeverschap, waar onder meer continuïteit van betrokkenen niet kan worden gegarandeerd.

Maar de rol van gemeenten blijft niet te onderschatten. Bij de meest interessante projecten is sprake geweest van goede samenwerking met de gemeenten. Enkele projecten zijn te danken aan tijdig ingrijpen van de gemeente, ook hier vaak door persoonlijke betrokkenheid. Soms werd sloop hierdoor voorkomen. Goed opdrachtgeverschap gaat ook over het zoeken naar het organiseren van kritische weerstand en een goede dialoog. Bij projecten waarbij sprake was van traditionele aanbestedingen was een heldere uitvraag steeds van groot belang, hoewel een dialoog ook tot onduidelijkheid kon leiden. Bij enkele projecten heeft de jury zich afgevraagd waarom het moeilijk is om gebruikers te betrekken. Uiteindelijk gaat het telkens om de kracht die mensen inbrengen.







## JURY NRP GULDEN FENIKS 2020

**GEURT VAN RANDERAAT** (JURYVOORZITTER)  
OPRICHTER & DIRECTEUR VAN SITE URBAN DEVELOPMENT

**HARRY ABELS**  
ARCHITECT-DIRECTEUR ABELS EN PARTNERS ARCHITECTEN

**THIJS ASSELBERGS**  
ARCHITECT-OPRICHTER THIJS ASSELBERGS ARCHITECTUURCENTRALE  
EN HOGLERAAR TU DELFT

**DIRK BAALMAN**  
BOUWKUNDIGE EN ARCHITECTUURHISTORICUS

**JACK HOCK**  
PROGRAMMAMANAGER STRIJP-S, STICHTING TRUDO

**MARLON HUYSMANS**  
MEDE-OPRICHTER SOBUILDINGS EN STICHTING MADE UP NORTH

**JAAP VAN RHIJN**  
DIRECTEUR HUISVESTING VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

**JAAP WIEDENHOFF**  
PARTNER EN SENIOR ADVISEUR ABT

**CILLY JANSEN** (SECRETARIS)  
DIRECTEUR ARCHITECTUUR LOKAAL  
M.M.V.

**MARGOT DE JAGER**  
PROJECTMEDEWERKER ARCHITECTUUR LOKAAL

# **NRP GULDEN FENIKS 2020** WINNAARS

# MUSEUM DE LAKENHAL LEIDEN

## INZENDERS

**HAPPEL CORNELISSE VERHOEVEN, JULIAN HARP ARCHITECTS, MUSEUM DE LAKENHAL, GEMEENTE LEIDEN, WEBBERS BOUWMANAGEMENT, IBB KONDER, KONINKLIJKE WOUDEBERG, BRANDWACHT EN MEIJER, BRONNENBERG, OOSTENDORP, VAN ROSSUM RAADGEVEND INGENIEURS, ARUP, LBP-SIGHT, BEERSNIELSEN LICHTONTWERPERS, KARIN POLDER GRAFISCH ONTWERPEN, IEMKE VAN DIJK, ALEKSANDRA GACA, HANSJE VAN HALEM, ANKIE STOUTJESDIJK, STUDIO MAARTEN KOLK & GUUS KUSTERS, PETRA BLAISSE, MAE ENGELGEER, CHRISTIE VAN DER HAAK, CLAUDY JONGSTRA, EDWIN OUDSHOORN**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

Museum De Lakenhal is sinds 1874 het museum voor kunst, kunstnijverheid en geschiedenis van de stad Leiden en gevestigd in de monumentale 'Laecken-Halle' uit 1641 van stadsarchitect Arent van 's-Gravesande. Het museum bestaat uit een rijk palet van gebouwdelen uit verschillende tijden, met ieder een eigen grondtoon en karakteristiek. Het uitgangspunt voor de restauratie en uitbreiding van het complex is het aanbrengen van een balans tussen deze tijdlagen. Daarbij is het principe van 'eenheid in verscheidenheid' gebruikt om de oriëntatie en kunstbeleving ruimtelijk te verbeteren.

Eén van de belangrijkste ingrepen in het hart van het ensemble is het vrijspelen van de voormalige 'Achterplaets'. Deze exterieure ruimte is voorzien van een glazen overkapping en vormt de centrale oriëntatieruimte van het museum. Hiervandaan zijn de verschillende gebouwdelen zichtbaar en toegankelijk. Sporen van bijna 375 jaar bouwgeschiedenis worden daarbij niet uitgewist, maar juist getoond. Aan de westzijde van het bestaande complex is een nieuw uitbreiding toegevoegd dat zich telescopisch uitstrekt tussen de Oude Singel en de Lammermarkt. Op de begane grond is plaats voor wisselende tentoonstellingszalen, een museumhoreca en een expeditie. Aan de Lammermarkt groeit de nieuwbouw uit tot een geschouderd werkgebouw voor kantoren en ateliers.

Met een uitgekende restauratie, uitbreiding én interieurontwerp zijn het gebouw, haar collectie en vele verhaallijnen tot synthese gebracht. De bijzondere architectuurgeschiedenis is daarbij tastbaar en leesbaar gemaakt, zodat het museum zich toont als een gedetailleerde staalkaart van tijdlagen.

## JURY

Een schitterend project dat als geheel zorgvuldig is ingeweven in de stad. Aan de gracht is de oude voorhof hersteld. Waar de voorzijde bescheiden is gebleven, is aan de achterzijde een groot gebaar gemaakt met een autonome blikvanger, die oriëntatie verschaft aan de open ruimte van de Lammermarkt. De kracht hiervan ligt in de volstrekt originele architectuur, die de jury zowel gedurfd als geslaagd noemt.

De jury is onder de indruk van de overgangen van oud naar nieuw. Het restaureren in combinatie met het toevoegen van nieuwe zalen is gebaseerd op een heldere visie, die door de inzenders als 'redactioneel ontwerpen' wordt getypeerd. Vanuit dit concept is gezien wat waardevol is en zijn overbodige toevoegingen verwijderd. Daarbij bood de open houding ruimte om te reageren op verrassingen die onderweg zijn aangetroffen. De verschillen tussen baksteen en natuursteen zijn weer zoals oorspronkelijk bedoeld en zij zijn waar mogelijk versterkt; bijzondere kolommen werden alsnog behouden en verdwenen vensters zijn weer geopend. Het concept paste goed bij de wens van monumentenzorg om de bouwhistorie beleefbaar te houden. Techniek, ventilatie en akoestiek zijn geïntegreerd in deuren en plafonds met de gedachte dat wat je niet ziet, ook niet stoort.

Hoewel de nieuwbouw aan de Lammermarkt vanuit architectuur en stedenbouwkundige positionering erg interessant is, wordt de belofte van het bijzondere exterieur beperkt waargemaakt in het interieur. De tentoonstellingsruimte is weinig bijzonder. Deze ruimte mist de grandeur die van het museum als geheel uitgaat en het daglicht dat overal is teruggebracht, blijft hier wat achter.

De routing door de verschillende gebouwen, met elk een eigen kunsthistorisch verhaal, wordt begeleid door het nieuw gemaakte centrale plein. Dat er geen eenduidige routing is georganiseerd, wordt door de juryleden verschillend ervaren. Interessant is dat het gebrek aan een looproute de indruk wekt, een bewuste keuze te zijn geweest om vertraging te genereren. Het gebouw is minstens zo interessant als de collectie. De combinatie daarvan komt onder meer tot uitdrukking in het hiertoe ontworpen meubilair zoals de ladekasten en vitrines.

Uit de wijze waarop het project is gerealiseerd spreekt vertrouwen van opdrachtgever en projectmanager om verantwoordelijkheid te nemen voor een goed eindresultaat. Dit blijkt onder meer uit de discussie met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed over de bouwkundige ruimte versus de bouwkundige collectie die niet uit de weg is gegaan, en uit de durf om de grote houten trap te verplaatsen en daar een nieuw gebouwdeel omheen te zetten. Door deze sterke ingreep is een logisch geheel ontstaan, dat kon worden bekroond door het herstel van de belangrijke reeks glas-in-loodramen van Thibaut.

Het resultaat getuigt van aangenaam ambachtelijk vakmanschap. Het is prettig en zorgvuldig; bijna te perfect. Uit de kwaliteit die overal is gerealiseerd, spreekt goede samenwerking van alle betrokkenen, waarbij iedereen ruimte aan elkaars inbreng heeft gelaten en de jonge architecten unieke kennis en ervaring konden opdoen met internationale specialisten. De wijze waarop de opdrachtgever hierbij haar rol heeft vervuld is van niet te onderschatten betekenis. Door de vernieuwde Lakenhal wordt de Hollandse stad Leiden verrijkt.





# PARK HOOG OOSTDUIN DEN HAAG

## INZENDERS

**CEPEZED, OD75 B.V., ZÜBLIN, BOUWINVEST, KARRES EN BRANDS, IMD  
RAADGEVENDE INGENIEURS, DGMR BOUW B.V., TECHNION, REPURPOSE**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

Park Hoog Oostduin betreft transformatie van het voormalige Shell-kantoor aan de Oostduinlaan in Den Haag tot modern appartementencomplex. Het ensemble bevat nu zo'n 230 woningen van verschillende typen en grootten in het hogere segment. Het bestond uit een nogal gesloten opstelling van een fors bemeten hoogbouwvolume met direct haaks daarop een lager bouwblok. Het lagere bouwblok is afgebroken en op de bestaande fundering vervangen door een nieuw, veel kleinschaliger. Hierdoor bestaat nu ruimte tussen de volumes en is het complex meer betrokken op het naastgelegen park en landgoed Oostduin-Arendsdorp.

In de hoogbouw zijn hoogwaardige woningen verkregen middels een 'benadering vanuit de binnenkant'. Dat betekent dat minimaal is gehakt en gebroken om het nieuwe programma op te leggen, maar zorgvuldig en doordacht is gepuzzeld om het nieuwe programma in te passen. Bestaande kenmerken als de fijnmazige constructie zijn daarbij zoveel mogelijk benut. Zo volledig mogelijk hergebruik van de bestaande hoedanigheden heeft gemaakt dat met een minimum aan ingrepen efficiënt en doelmatig een maximum aan mogelijkheden is gerealiseerd, terwijl de karakteristieke aard van het complex gerespecteerd is.

De hoogbouwoningen liggen in langsrichting aan de gevels, aan weerszijden van de bestaande kern- en verkeersstrook, die vides heeft gekregen en de woningen ook ontsluit. Aan de entreekant heeft het volume een uitbreiding gekregen met balkons en vergrotingen van de achtergelegen woonkamers. Aan de zeezijde zijn binnen de contouren van de bestaande bouw loggia's als buitenruimte opgenomen en is de gevelindeling losser. De constructieve kopgevels van Franse kalksteen zijn geheel behouden, net als de karakteristieke entreeuilifel.

Ook het terrein heeft een opwaardering ondergaan. Op de bestaande parkeerkelder is een tweede parkeer laag gerealiseerd ter vervanging van de oorspronkelijke parkeerplaats op het maaiveld, die een onaangenaam aanzicht bood. Bovenop de

parkeerkelder is een groen en landschappelijk dakpark gerealiseerd dat het gevoel van 'wonen in het groen' versterkt.

## JURY

Het getransformeerde Park Hoog Oostduin in het chique Benoordenhout hoort bij Den Haag. Het was een herkenningspunt, en het is weer een icoon geworden. Het past in de grandeur van grote Haagse appartementengebouwen. Het is ook in Haagse stijl getransformeerd. De kracht van de transformatie ligt in het in stand houden van het stedenbouwkundig plan. De jury accepteert met enige spijt dat het Shell-gevoel is verdwenen, en daarmee ook een verwijzing naar het verleden van Den Haag. Bij de transformatie zijn bewuste, utilitaire keuzen gemaakt in een periode waarin de investering in het gebouw een groot risico was. Daaruit spreekt durf van de betrokken partijen die, als gevolg van de moeilijke economische context, ook een aantal tegenslagen tijdens de bouw wisten te overwinnen. De jury vindt het knap dat de ontwikkelaars het voor elkaar hebben gekregen om het project tot een goed einde te brengen.

De manier waarop de kantoren zijn getransformeerd in appartementen is interessant en geeft blijk van groot vakmanschap en slimheid. Ook de aandacht voor logistiek en functionaliteit zijn bovengemiddeld. Innovatie, energie: alles zit erin en alles klopt. Het leerpunt van dit project ligt met name in de oplossing van tafelconstructie (het rek) en de ruimte die hierdoor ontstaat. Door de manier waarop cepezed deze ruimte heeft benut zijn de binnenstraat en plattegronden volwaardig geworden.

Circulariteit is gevonden in gedeeltelijk behoud van het casco en het benutten van overcapaciteit; hiernaast zijn er geen dragende wanden, waardoor de ruimten vrij indeelbaar zijn. Het raster van het betonskelet (van uitzonderlijke kwaliteit) en de bijzondere luifel bij de entree zijn intact gebleven, al het andere is aangepast. Daartoe is aan de oostzijde een stalen frame van toegevoegd met een ruime maat die aan de gebouwdiepte de nodige flexibiliteit verleent. Aan de oude (parkeer)kelder is een laag toegevoegd, waarop een tuin is aangelegd. Die is een verlengstuk van het park Oostduin en een referentie aan de buitenplaats die hier ooit lag.

De jury twijfelt over de bijzondere uitspraak die in de architectuur wordt gedaan met de twee grote gaten aan de oostgevel. Hierdoor is de vlakheid van de oude gevel - en daarmee de mogelijkheid voor een subtiele referentie naar het Shell-gebouw - verdwenen. De manier waarop aan de westzijde is omgegaan met het kunstwerk van Karel Appel ondervindt kritiek van de jury.

Het paviljoen maakt een verdoelde indruk. Van samenhang met het grote gebouw, zoals die er was in stedenbouwkundig ensemble van architect Hans Oud, is nauwelijks meer sprake name door de materialisering van de balkons met donkere glazen wanden.

Het project draagt bij aan het vernieuwen van het wonen in stad. Er is sterk samengewerkt met de gemeente Den Haag en omwonenden. De ontwikkelaar heeft een aantal slimme keuzes gemaakt die sterk aansluiten op de woonwensen van de beoogde doelgroepen. Er ontstaat een gevoel van veiligheid doordat het wonen enigszins is opgetild ten opzichte van de omgeving en de open entree is permanent voorzien van een 'doorman'. De grote differentiatie aan woningen die is gerealiseerd, is indrukwekkend. De grote plattegronden zijn ruim opgezet en er zijn garageboxen te koop of huur voor de spullen die niet in huis passen. Park Hoog Oostduin heeft bijgedragen aan het verleiden van mensen om vanuit grote Haagse woningen door te stromen naar het getransformeerde Shell-kantoor.

De jury spreekt van een rationele winnaar. Hoewel bij deze transformatie sprake is van een vermogende doelgroep, beschouwt zij de aanpak als een leerzame uitnodiging aan opdrachtgevers en architecten voor de enorme renovatie- en verduurzamingsopgave van duizenden leegstaande gebouwen die voor ons ligt.







# DE NIEUWE STAD AMERSFOORT

## INZENDERS

**DE NIEUWE STAD B.V., SCHIPPER BOSCH GROEP, GEMEENTE AMERSFOORT, BOEI, HOGESCHOOL UTRECHT, URBAAN CURATOR ZUS, KARBOUW, VIC LANDSCAPES, VAN BEKKUM, SPACE ENCOUNTERS**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

In 2013 kocht het familiebedrijf Schipper Bosch de voormalige Prodemos en Erdal fabriek in Amersfoort en behoevde daarmee deze bijzondere plek voor verval. In tegenstelling tot klassieke gebiedsontwikkeling, is de fabriek niet als afzonderlijk gebouw bekeken, maar is het gebied - het Oliemolenkwartier - als geheel benaderd. Met de Prodentfabriek als uitgangspunt en katalysator zijn we dit gebied gaan herontwikkelen.

Het tot De Nieuwe Stad omgedoopte gebied is een stad in een stad, waar de gebruikers, functies en gebouwen elkaar versterken. Waar mensen werken, recreëren en leren en in de nabije toekomst wonen. Door eerst de historische fabrieksgebouwen nieuw leven in te blazen, en daarbij voort te bouwen op de bestaande kwaliteiten, is uiteindelijk het volledige gebied naar een hoger niveau getild.

Er is gekozen voor een mix van functies, met diverse plekken voor horeca en ontmoeting, volop ruimte voor onderwijs, evenementen en recreatie. Het is een duurzame stad met een biowarmte-installatie, zonnepanelen en een derde leven voor De Paviljoens. De Nieuwe Stad huisvest inmiddels ruim 80 kleine en grote bedrijven.

Bij elke stap in de gebiedstransformatie stond vast dat we de historische waarde zouden behouden: we hebben de ontwikkeling en industrie die hier plaatsvond zichtbaar gehouden of gemaakt. Daarbij zijn we het gebied telkens als geheel blijven zien en hebben we gezocht naar duurzame interventies. Zo wordt er een stad gebouwd die alles in zich heeft, en die zich blijft aanpassen aan de steeds veranderende wereld. Met De Nieuwe Stad laat Schipper Bosch zien dat voortbouwen op het verleden loont, niet in de laatste plaats om authenticiteit te behouden. En dat respectvol omgaan met verleden kan samengaan met ambitie en vernieuwingsdrift. Nu, anno 2020, is de herontwikkeling voltooid. Er gaat nog genoeg gebeuren in De Nieuwe Stad, maar op dit moment zeggen we vol overtuiging: kom langs!

## JURY

Bij inzendingen voor de Gulden Feniks in de categorie gebiedstransformatie is altijd de vraag: waarom wordt het project op dit moment van de doorgaans langjarige ontwikkeling nú ingezonden? De initiatiefnemers van De Nieuwe Stad zijn hier duidelijk over: op dit moment is een publieke ruimte bereikt die zij voor ogen hadden.

Bij gebiedsontwikkeling gaat het om de belangrijke verhouding tussen publieke en private belangen. Schipper Bosch Groep - behalve initiatiefnemer ook ontwikkelaar, opdrachtgever, grondeigenaar en architect - heeft hier een visie op. Het gaat erom, overheden ervan te overtuigen dat het publieke deel aan het private initiatief kan worden overgelaten. De ambitie ligt in het streven naar permanente tijdelijkheid (of tijdelijke permanentie), wat inhoudt dat alles altijd weer opnieuw kan worden getransformeerd. Daarop, en op het loslaten van gebruikelijke werkwijzen, is publiek opdrachtgeverschap gewoonlijk niet ingericht.

De jury spreekt van 'slow' gebiedsontwikkeling door een niet-traditionele opdrachtgever die de traditionele opdrachtgeversrol van de gemeente heeft overgenomen. Daarin zijn de initiatiefnemers goed geslaagd. De kern van de ontwikkeling ligt in het bijzondere, integrale opdrachtgeverschap van Schipper Bosch Groep, die de gebouwen van private partijen heeft gekocht en de openbare ruimte van de gemeente Amersfoort. Dat kon men zich dan ook veroorloven. De regie over het gebied blijft hierdoor volledig in eigen hand, wat een vereiste is om de ambities te kunnen waarmaken - met inbegrip van het realiseren van een eigen energiecentrale. Ook de transformatie van de oude bebouwing naar ontwerp van Space Encounters, die heeft geresulteerd in een bijzonder en vernieuwend kantoorconcept, unieke herpositionering van Twijnstra Gudde en doorwerking daarvan in het programma, dwingt bewondering af.

Alle gebouwen blijven behouden. Vanuit een open houding wordt een deel van de gebouwen herontwikkeld, in sommige gebouwen wordt niet ingegrepen, andere gebouwen worden toegevoegd. De initiatiefnemers nemen de tijd voor de ontwikkeling van een doorwrochte visie, durven het aan om geleidelijk te ontwikkelen, en laten gebouwen en terreinen leegstaan tot zich kansen voordoen om de visie te effectueren. Daarbij binden zij andere partijen aan de eigen organisatie en de kwaliteitsambities. Zo voelt de uitbater van de supermarkt voor lokaal voedsel zichzelf onderdeel van De Nieuwe Stad. Dat illustreert de sterke en geslaagde aanpak om te komen tot een betrokken 'community'.

Tegelijkertijd wordt snel gereageerd op kansen die zich voordoen om zich op het juiste moment in te kopen. Zonodig wordt een handige list bedacht, zoals voor de Paviljoens die Robbrecht en Daem voor de Documenta Kassel 1992 ontwierpen, en die daarna in eigendom van de gemeente Almere kwamen. Na aankoop van de Paviljoens werd voor plaatsing daarvan in De Nieuwe Stad een 'parkeervergunning' verkregen. Ook anderszins wordt blijk gegeven van (cultuur)historisch bewustzijn, zoals bij het overbouwen van de

oude loods en door het behoud van beelden van het voormalige fabrieksterrein. De jury heeft zelden zo'n sterke combinatie van koopmanschap en vakmanschap aangetroffen. Financieel komt men nu al uit. De openbare ruimte wordt betaald uit de economie van de activiteiten. Hoewel het rendement hiervan nog niet het hoogste is, is wel dynamiek ontstaan. Hiernaast is er nog de mogelijkheid om 30 meter hoog te bouwen. De jury hoopt dat een mogelijke toekomstige ontwikkeling geen afbreuk zal doen aan de beoogde sfeer en ambities.

De jury is uitgesproken in haar enthousiaste oordeel over De Nieuwe Stad. Zoals een van de juryleden opmerkte: De Nieuwe Stad is een 'game changer'. De gehele aanpak en de kwaliteit waartoe deze aanpak leidt, staat voor een mentaliteitsverandering bij gebiedsontwikkeling. Daarbij is het plezier van de betrokkenen in de ontwikkeling bemoedigend.

De jury vindt dat De Nieuwe Stad haar naam recht doet met de vernieuwende manier van gebiedsontwikkeling, die daadwerkelijk heeft geresulteerd in een innovatief stukje stad. Dat spreekt niet alleen tot de verbeelding, maar vraagt ook navolging. Volgens de jury is het gebied een van de leukste plekken van Amersfoort geworden en mensen komen er graag.





# NRP GULDEN FENIKS 2020 NOMINATIES

# DE NIEUWE INTERNATIONALE SCHOOL ESPRIT (DENISE) AMSTERDAM

## INZENDERS

**ESPRIT SCHOLEN, PAUL DE RUITER ARCHITECTS, VAN DER LEIJ BOUWBEDRIJVEN,  
PIETERS BOUWTECHNIEK, KLIKTET, DWA, HEVO**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

Paul de Ruiter Architects transformeerde voor DENISE een voormalig onderwijsgebouw uit 1959 tot een moderne school die voldoet aan alle hedendaagse eisen van onderwijshuisvesting. Het monumentale pand, ontworpen door de bekende architect Jan Leupen, werd in ere hersteld en zo aangepast dat het voldoende ruimte biedt voor zowel het basis- als het voortgezet onderwijs.

De Nieuwe Internationale School Esprit (DENISE) is onderdeel van de Esprit Scholengemeenschap in Amsterdam. De school heeft een internationaal karakter en biedt primair- en voortgezet onderwijs. Het onderwijsgebouw uit 1959 werd getransformeerd tot een moderne school die voldoet aan alle hedendaagse eisen van onderwijshuisvesting. Het monumentale pand, ontworpen door Jan Leupen, werd in ere hersteld en zo aangepast dat het voldoende ruimte biedt voor zowel het basis- als het voortgezet onderwijs.

Het gebouw heeft een Orde 2 status dat zowel voor het schoolgebouw als de vleugel met de gymzalen geldt. Dit betekent dat de hoofdstructuur en het beeld behouden moesten blijven. Het oorspronkelijke gebouw had een aantal zeer gewaardeerde kwaliteiten die tijdens de renovatie zijn behouden: het glasmosaïek van Harry van Kruiningen dat door de gemeente aangeduid is als naoorlogse wandkunst, de hoge ruimtes, de grote glazen puien en de brede gangen en het theater in het hart van het gebouw.

Door het maaiveld te verlagen en de bestaande entree aan te passen, werd het souterrain de nieuwe begane grond die ruimte biedt aan primair onderwijs. Alle

lokalen op deze verdieping zijn aan de gevel gelegen en kunnen geclusterd worden door in tussmuren opgenomen schuifwanden. De glazen puien van vloer tot plafond zorgen vooruitzicht en rijke inval van natuurlijk daglicht. Elk klaslokaal heeft via een eigen buitendeur direct toegang tot het speelterrein waardoor alle klassen onafhankelijk van elkaar naar buiten kunnen.

## JURY

**De jury spreekt van een bijzonder schoolgebouw. Het gebouw kon worden behouden door ingrijpen van de gemeente Amsterdam, die hierin een kans voor de buurt zag en ook tijdens de renovatie goed heeft meegewerkt.**

**De belangrijkste ingreep in het bestaande gebouw betreft het activeren van de plint door toevoegen van de kleuterschool. In combinatie met de wens van zowel de school als het gemeentelijk Bureau Monumenten om één ingang voor iedereen te maken, heeft dit geresulteerd in het verwijderen van de trap aan de buitenzijde. De jury vindt de gekozen oplossing om het souterrain te betrekken inventief, maar constateert ook dat de verschillende groepen leerlingen direct na binnenkomst via de verlaagde entree, toch direct worden gescheiden. Zij betwijfelt hierdoor of het weghalen van de trap de juiste keuze is geweest om het beoogde resultaat te behalen.**

**De karakteristieken van het betonskelet zijn behouden en de puien zijn volledig vernieuwd. Een tweede eis vanuit monumentenzorg was het behoud van de indeling van de kozijnen. Desondanks is de beglazing nu aan de binnenzijde, en niet meer aan de buitenzijde aangebracht, waardoor het gevelbeeld met dunne kozijnen is weggefallen. Dat roept vragen op.**

**Het openen van het gebouw naar de buurt was een belangrijk uitgangspunt, in samenhang met de wijkvernieuwing, en het gebouw is niet omheind. Over de betekenis van de school voor de buurt is de jury zeer enthousiast. De school draagt bij aan zowel diversificatie als levendigheid in de directe omgeving. Er komen mensen met 68 nationaliteiten uit de hele stad naar de school. Het gebouw functioneert goed als schoolgebouw en de theaterzaal is bijzonder. De originele helderheid van de routing is goed herkenbaar in de hal met de trappen. Daarbuiten dragen lijnen en materialen bij aan oriëntatie, hoewel het interieur soms rommelig oogt.**

**De jury is zich bewust is van beperkte budgetten voor onderwijshuisvesting, maar zij denkt toch dat met dezelfde middelen betere resultaten konden worden behaald met het oog op duurzaamheid. De engineering van klimaat en energie noemt zij gedateerd en zij betreurt dat er geen gebalanceerd systeem is gerealiseerd.**

**Al met al is met weinig middelen kwaliteit bereikt en verbeterd voor de gebruikers. Voor kinderen is een aangenaam gebouw gemaakt.**



# ATLAS EINDHOVEN

## INZENDERS

**TECHNISCHE UNIVERSITEIT EINDHOVEN, VAN WIJNEN, VAN ROSSUM  
RAADGEVENDE INGENIEURS, VALSTAR SIMONIS, PEUTZ, TEAM V ARCHITECTUUR,  
MTD LANDSCHAPSARCHITECTEN, GIJS FRIELING**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

De architectuur van Atlas combineert optimaal hergebruik met state-of-the-art materialen en slimme technologie. Het voormalig hoofdgebouw van de Technische Universiteit Eindhoven, ontworpen door S.J. van Embden, had een van de eerste vliesgevels van Nederland. Door de stalen gevelconstructie te behouden, de tussenvloeren te hergebruiken en de ruimtelijkheid van de onderbouw terug te brengen, is de architectonische kwaliteit van het oorspronkelijke ontwerp behouden.

Rode trap - Met de renovatie is de ruimtelijkheid van de centrale hal - door Van Embden de kathedraal genoemd - hersteld. De meest opvallende ingreep in deze door een imposante betonnen tafelconstructie bepaalde hal is de toevoeging van de rode trap, die tot bovenin de hoogbouw zigzagt. Alle gedeelde voorzieningen, zoals de collegезalen en studieruimtes, zijn rond deze trap ge-positioneerd. De trap is de verbindende factor tussen de twee faculteiten die aan weerszijden van de trap zijn ondergebracht.

Hi-tech vliesgevel - Op basis van de bestaande staalconstructie is een nieuw vliesgevel ontworpen die de isolatiewaarde van een bakstenen spouwmuur evenaart en de transparantie van de oorspronkelijke gevel behoudt. Op winternachten laat het gebouwbeheersysteem de reflecterende binnenzonwering zakken, zodat de gevel een extra isolatielaag krijgt. Op zomernachten opent het systeem de ramen, zodat het gebouw wordt doorspoeld met frisse lucht. De toepassing van parallelle uitzetramen zorgt ervoor dat het strakke gevelbeeld behouden blijft, ook wanneer de ramen open staan. De verticale vinnen op de gevelstijlen zorgen voor doorvalveiligheid, accentueren de interne organisatie met dubbelhoge ruimtes, en brengen dynamiek en diepte in het gevelbeeld.

Living lab - Het gebouw heeft een 'Smart Energysaving Light' systeem, dat het mogelijk maakt om met een smartphone voor elke werkplek onder meer het licht aan te passen. Het systeem is ontwikkeld in samenwerking met onderzoeksgroepen van de TU, die het gebouw als in situ lab gebruiken, onder meer voor onderzoek naar het effect van licht op winterdepressie.

## JURY

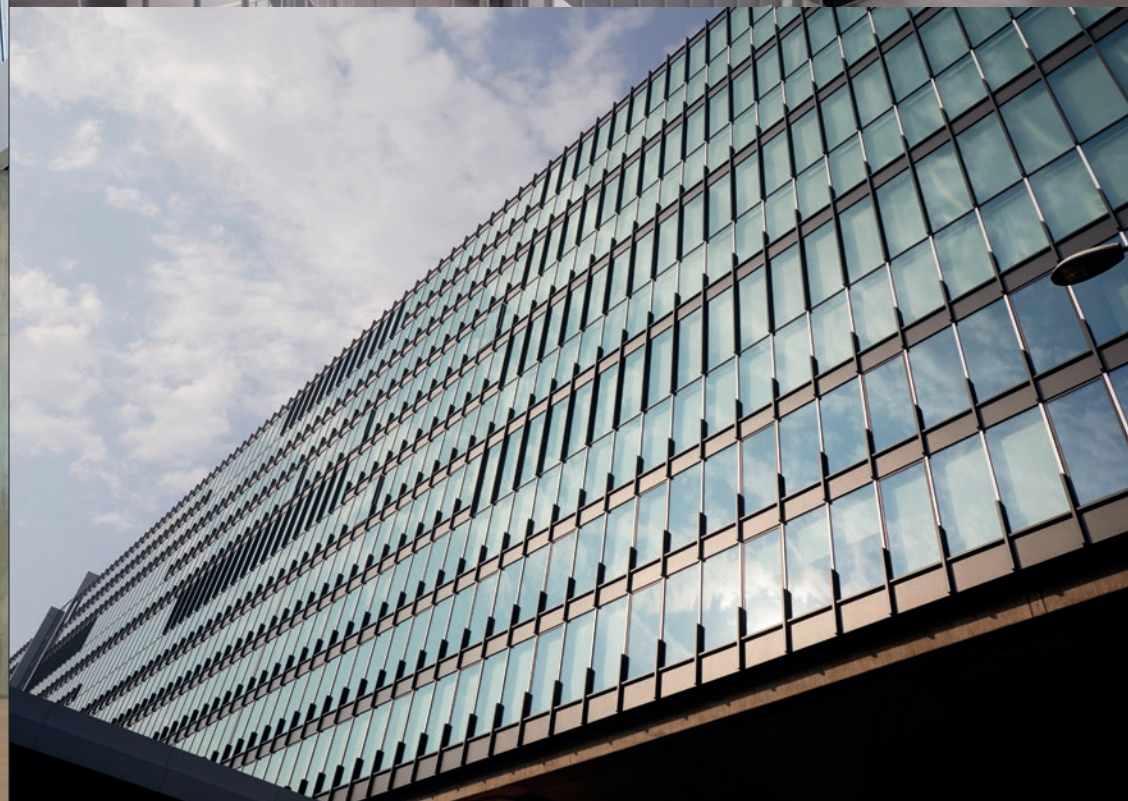
Allereerst spreekt de jury haar waardering uit voor het besluit van het universiteitsbestuur om het Atlasgebouw niet te slopen. Hoewel het gebouw geen monument is - er is wel een cultuurhistorische waardenstelling - gaat de campus met het gebouw om zoals met erfgoed. De gemeente Eindhoven en de kwaliteitscommissie van de TU hebben gedurende de gehele herontwikkeling een belangrijke rol gespeeld. Er was sprake van een tender met een goed geformuleerde vraag. Het behoud van de ritmiek van de gevel was een belangrijk aandachtspunt.

Het oorspronkelijke, bijzondere frame, dat bepalend is voor de hoofdstructuur van het gebouw, is grotendeels behouden. De mogelijkheid om de tussenvloeren te verplaatsen is benut om dubbelhoge ruimten te maken. De jury is onder de indruk van de manier waarop het zeer lage beschikbare budget op een functionele manier is ingezet. Daarin schuilt de intelligentie van het project.

Het experimentele ventilatiesysteem waarbij de ramen tot en met alle bovenste verdiepingen parallel aan de gevel naar buiten openen dwingt bewondering af. Daarmee etaleert de TU samen met de faculteit bouwkunde haar vakgebied. Door de interpretatie van de gevel is de ritmiek voorzien van meer reliëf.

De jury spreekt van een prijzenswaardige renovatie die heeft geleid tot een indrukwekkende metamorfose met een mooi theateraal resultaat. Echter zij mist een sociaal hart in het gebouw. In de oorspronkelijke situatie was sprake van zowel functionaliteit als een levendige en prettig chaotische sfeer, passend bij een internationaal hoogstaande bouwkundefaculteit. De nieuwe identiteit die door de renovatie aan het gebouw is verschaft biedt een anonieme, facilitaire indruk. Wellicht is het huidige gebruik door meerdere faculteiten en een bestuur debet aan het gemis aan scherpe keuzes, waardoor geen van de onderscheiden functies tot uitdrukking komt en er geen 'fusion'-situaties zijn gecreëerd. De jury is zich bewust van de afwezigheid van studenten door de corona beperkingen, maar ook daarzonder aarzelt zij over de vraag waardoor studenten zich er thuis kunnen voelen, en waarom zij niet zijn betrokken bij de renovatie.

De rode trap biedt een anker dat identiteit verschaft. De trap vormt een ader waarlangs alle bijzondere ruimtes liggen. Over deze trap ontstaat discussie in de jury. Hoewel een van de juryleden kritisch is over de trap, noemt de jury deze ingreep in het hart van het gebouw een moedige beslissing waardoor een heldere route is ontstaan en het gehele gebouw toegankelijk en leesbaar is geworden.





# RCO HOUSE AMSTERDAM

## INZENDERS

**TEAM V ARCHITECTUUR, ARCHITECTENBUREAU FRITZ, ATELIER RENÉ KNIP, SWINN INGENIEURS, OVERDEVEST ADVISEURS, PEUTZ, VAN REISEN BOUWMANAGEMENT EN ADVIES, KONINKLIKE WOUDBERG**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

Het Koninklijk Concertgebouworkest is gevestigd in een voormalige meisjesschool - een gemeentelijk monument ontworpen door architect H.P. Berlage uit 1908. Hiermee ging een lang gekoesterde wens in vervulling: een eigen thuisbasis voor staf en musici om te werken en te repeteren. De complexiteit van dit project zit vooral in het verenigen van de ruimtebehoefte, de zeer hoge akoestische en technische eisen en de wensen van monumentenzorg en omwonenden.

Balans - Door de zorgvuldige restauratie van historische elementen, zoals de voor gevel, de dakkapellen en het trappenhuis met het groen geglazuurde wandtegelwerk, is de essentie van Berlage's ontwerp opnieuw voelbaar gemaakt. Het ontwerp van de uitbreiding is in balans met het oude. De nieuwbouwegevel is, net als de bestaande gevel, uitgevoerd in rode baksteen met natuursteenaccenten. De nieuwbouw is met het monument verbonden door een glazen lichtstraat, als een soort witregel tussen heden en verleden.

Ensemblezaal - Binnen de contouren van de school is een ensemblezaal gerealiseerd door vier bestaande klaslokalen samen te voegen. De ruimte is geluid dicht en trillingvrij uitgevoerd als 'doos-in-doos', met dubbele wanden, vloeren, deuren en ramen. De akoestiek van de zaal is aanpasbaar middels elektrisch draaibare wandpanelen met een platte, geperforeerde geluidsabsorberende kant en een bolle diffuus reflecterende binnenzijde. Hierdoor is de zaal geschikt voor verschillende opstellingen en verschillende instrumenten.

Huis voor de muziek - Het RCO House voorziet in een grote behoefte van de jonge orkestleden om buitenshuis te kunnen repeteren, zowel alleen als samen. In de nieuwbouw bevinden zich tien geluidsdichte oefenstudio's. Met verschuifbare wandpanelen van eikenfineer is ook hier de akoestiek naar wens aan te passen. De techniek maakt integraal deel uit van de architectuur. Zo is de luchtafvoer van de oefenruimtes verwerkt in de plantenbakken van de daktuin. Hierdoor hebben de kantoomedewerkers en omwonenden een prettig uitzicht, niet op installaties maar op een groen dak.

## JURY

De jury vindt dat sprake is van meesterlijk vakmanschap en ingenieurswerk bij de restauratie en transformatie van het gebouw. Er is veel aan het monument gebeurd. Het gebouw is voorzien van extra programma en nieuwe gebruiksmogelijkheden. Er is een lichtstraat toegevoegd en er zijn nieuwe aansluitingen met de omgeving gezocht. De ingrepen hebben geresulteerd in een akoestisch hoogstandje en een muzikantwaardig gebouw.

Een van de meest interessante aspecten aan de transformatie is dat het gebouw wederom een nieuwe functie (de vierde) heeft gekregen. De jury denkt dat huisvesting van het RCO in het gebouw een lang leven beschoren zal zijn. Dat het RCO de middelen voor de transformatie heeft weten te verwerven via 'crowdfunding' dwingt bewondering af.

De transformatie getuigt van respect voor de oude meisjesschool van Berlage, waarvan daadwerkelijk iets terug te zien is. De verandering naar een functie die eigenlijk niet in zo'n gebouw past, is bijzonder knap gerealiseerd.

Tegelijkertijd is er grote aarzeling bij de jury over de architectonische vormgeving als gevolg van de inpassing van het omvangrijke programma. Daarover ontstaat het gevoel dat het met veel gepuzzel in het gebouw geperst moest worden. In deze context detoneren de werkruimten en de nieuwe trap met het historische gebouw. De jury vindt dat de opgave sterk is geschikt naar het monument, waardoor een samenhangend, karaktervol geheel waar men zich prettig voelt, niet optimaal is ontstaan.

De jury concludeert dat met de transformatie van de school naar huisvesting voor het Concertgebouworkest een mooie bijdrage is geleverd aan het behoud van een belangrijke culturele functie in de stad Amsterdam.



# FENIX I ROTTERDAM

## INZENDERS

**MEI ARCHITECTS AND PLANNERS, HEIJMANS VASTGOED, ABT DELFT, HEIJMANS WONINGBOUW, LBP-SIGHT, TECHNIPLAN ADVISEURS**

## BESCHRIJVING DOOR DE INZENDERS

Fenix I, Loft appartementen op monumentale overslagloods. Met bijna 45.000 m<sup>2</sup> mixed-use programma is op Katendrecht een uniek gebouw verzezen, dat niet alleen op architectonisch vlak een beeldbepalend icoon is voor Rotterdam, maar zeker ook op technisch gebied een groots werk genoemd kan worden. Vanaf 2007 heeft de stad Rotterdam zich sterk gemaakt voor herstructurering en transformatie van de wijk Katendrecht. Het behoud van oude monumentale havengebouwen samen met het versterken van de naam Katendrecht bracht Heijmans tot de ontwikkeling van de loods Fenix I in 2009. In 2013 won Mei architects and planners de architectenselectie.

Uitgangspunt voor het ontwerp was, een nieuw volume toe te voegen dat driemaal zo groot was als de loods, waarin wonen, werken en ondernemen een plek zou krijgen - met behoud van de bestaande loods en karakteristieke uitstraling. Om de markt te kunnen bedienen werd flexibiliteit het sleutelwoord. Voorstel van Mei was het gebouw aan de Katendrechtzijde te verlagen tot 6 lagen en aan de Rijnhavenzijde juist te verhogen naar 10 lagen. Hierdoor voegt het gebouw zich aan deze zijde in de solide havenarchitectuur met een correlerende schaal. Aan de Katendrecht zijde is juist aansluiting gevonden met de maat en schaal van de 19e-eeuwse stadswijk.

De voormalige loods bevat een mixed-use programma met kadewoningen, kantoorruimten gebaseerd op de loft typologie, een openbare parkeergarage, B&B, horeca en een uitgebreid cultuur cluster. Door de bestaande monumentale Fenixloods uit 1922 heen is een immense stalen tafelconstructie geplaatst van circa één miljoen kilo staal. Daarboven is een nieuw betonnen volume gebouwd met 214 loftappartementen, variërend van 40 tot 300 m<sup>2</sup>. Deze lofts zijn volledig naar wens van de kopers in grootte samengesteld, ingedeeld en in sommige gevallen middels een vide over twee woonlagen verdeeld. Dit loft concept met grote mate van flexibiliteit en kopersinvloeden is op deze schaal een uniek concept in Europa.

## JURY

De transformatie van de Fenixloods maakt deel uit van de herontwikkeling van het gebied waarbij Katendrecht via de Rijnhavenbrug met de Kop van Zuid is verbonden. Met de transformatie is Katendrecht op de kaart gezet. Het opdrachtgeverschap voor de loods komt voort uit ongevraagd initiatief van Heijmans als enige geïnteresseerde partij, in nauwe en langjarige samenwerking met de gemeente Rotterdam. De ambitie om de loods te laten staan en daar bovenop te bouwen is afkomstig van de gemeente, die gedurende het gehele transformatieproces direct betrokken is gebleven. Hierdoor is er geen kwaliteitsteam betrokken geweest. De jury spreekt waardering uit voor het persoonlijk commitment van het hoofd stedenbouw van de gemeente, en ook voor Heijmans. Dit bedrijf heeft zich als pro actieve ontwikkelaar en bouwer een waardige en langjarige partner van de stad Rotterdam getoond. Mede door de inzet van Heijmans heeft Katendrecht in de afgelopen jaren een enorme kwaliteitssprong gemaakt.

Er vindt verdere verdichting plaats op Zuid. De horizontaliteit van de opbouw op de Fenixloods verhoudt zich goed tot de aanwezige grote bouwvolumes langs de Maas. Langs de rivieroever is de opbouw verzacht. Dat dit gebouw kon worden gerealiseerd is een knappe prestatie en er is een stap mee gezet in het kader van duurzaamheid.

Het gebouw fascineert en de impact op de omgeving is groot. Het leven wordt hier naartoe getrokken en het gebouw gaat een relatie aan met de rest van de stad. De Fenixhal was indertijd een hele levendige hal en de plint van de loods is ook nu sociaal en cultureel goed ontwikkeld. Het koesteren van het verleden komt echter niet tot uitdrukking in de bebouwing boven de plint. De jury vindt dat door het toevoegen van veel constructies niet logisch en genuanceerd is gereageerd op wat aanwezig was. De inzenders typeren de passage als een van de meest opwindende ruimtes van het geheel omdat hier de verschillende tijdlagen van het gebouw in bouwkundige zin zichtbaar zijn. De jury herkent dit gevoel niet in de beleving van deze ruimte.

Enkele juryleden vinden de massaliteit van het gebouw te heftig. Het beeld ontstaat dat het gehele project draait om de verhouding tot lucht: ofwel er is lucht in de loods, die je wilt behouden door daarboven ruimte te ontwikkelen; ofwel er is lucht bovenop de loods, bijvoorbeeld omdat die stedenbouwkundig van belang is, en dan wordt de lege ruimte van de loods met programma gevuld. Nu zijn beide, de interieure én de stedenbouwkundige ruimte, opgeofferd.

Hoewel de jury zich bewust is van het belang van de stad om hogere inkomensgroepen aan te trekken, vindt zij het jammer dat het gebouw geen appartementen voor minder vermogenden bevat. Er is twijfel over de vlakke vormgeving van het exterieur en over de kwaliteit en materialisatie van de woningen; het uitzicht van woningen aan de zijde van de Maas noemt de jury subliem.



## COLOFON

NRP GULDEN FENIKS 2020  
IS EEN UITGAVE VAN NRP.  
© 2020 STICHTING NRP

**SAMENSTELLING, TEKST EN REDACTIE**  
CILLY JANSEN, ARCHITECTUUR LOKAAL

**ONTWERP EN REALISATIE**  
SIM.ONE GRAFISCH ONTWERP

**DRUKWERK**  
BOOXS

**FOTOGRAFIE**  
FOTO'S VAN DE INZENDERS: P. 21, P. 27 (BOVEN), P. 33 (BOVEN),  
P. 40 (BOVEN), P. 44, P. 48 (BOVEN), P. 52 (BOVEN)  
FOTO P. 33 (ONDER): DIRK BAALMAN  
OVERIGE FOTO'S: CHRISTIAAN KROUWELS

**NRP**  
INFO@NRP.NL

**NRP.NL**  
**NRPGULDENFENIKS.NL**  
**NRPACADEMIE.NL**



**NOMINATIE RENOVATIE**

# DE NIEUWE INTERNATIONALE SCHOOL ESPRIT (DENISE) AMSTERDAM

**ATLAS**  
EINDHOVEN

**NOMINATIE TRANSFORMATIE**

**RCO HOUSE**  
AMSTERDAM

**FENIX I**  
ROTTERDAM

## **INZENDERS WINNAARS EN NOMINATIES**

HAPPEL CORNELISSE VERHOEVEN, JULIAN HARP ARCHITECTS, MUSEUM DE LAKENHAL, GEMEENTE LEIDEN, WEBBERS BOUWMANAGEMENT, IBB KONDER, KONINKLIJKE WOUDEBERG, BRANDWACHT EN MEIJER, BRONNENBERG, OOSTENDORP, VAN ROSSUM RAADGEVEND INGENIEURS, ARUP, LBP SIGHT, BEERSNIELSEN LICHTONTWERPERS, KARIN POLDER GRAFISCH ONTWERPEN, IEMKE VAN DIJK, ALEKSANDRA GACA, HANSJE VAN HALEM, ANKIE STOUTJESDIJK, STUDIO MAARTEN KOLK & GUUS KUSTERS, PETRA BLAISSE, MAE ENGELGEER, CHRISTIE VAN DER HAAK, CLAUDY JONGSTRA, EDWIN OUDSHOORN, CEPEZED, OD75 B.V., ZÜBLIN, BOUWINVEST, KARRES EN BRANDS, IMD RAADGEVENDE INGENIEURS, DGMR BOUW B.V., TECHNION, REPURPOSE, DE NIEUWE STAD B.V., SCHIPPER BOSCH GROEP, GEMEENTE AMERSFOORT, BOEI, HOGESCHOOL UTRECHT, URBAAN CURATOR ZUS, KARBOUW, VIC LANDSCAPES, VAN BEKKUM, SPACE ENCOUNTERS, ESPRIT SCHOLEN, PAUL DE RUITER ARCHITECTS, VAN DER LEIJ BOUWBEDRIJVEN, PIETERS BOUWTECHNIEK, KLICKTET, DWA, HEVO, TECHNISCHE UNIVERSITEIT EINDHOVEN, VAN WIJNEN, VAN ROSSUM RAADGEVENDE INGENIEURS, VALSTAR SIMONIS, PEUTZ, TEAM V ARCHITECTUUR, MTD LANDSCHAPSARCHITECTEN, GIJS FRIELING, TEAM V ARCHITECTUUR, ARCHITECTENBUREAU FRITZ, ATELIER RENÉ KNIP, SWINN INGENIEURS, OVERDEVEST ADVISEURS, PEUTZ, VAN REISEN BOUWMANAGEMENT EN ADVIES, KONINKLIJKE WOUDEBERG, MEI ARCHITECTS AND PLANNERS, HEIJMANS VASTGOED, ABT DELFT, HEIJMANS WONINGBOUW, LBP SIGHT, TECHNIPLAN ADVISEURS

